

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ГУМАНІТАРНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА АНГЛІЙСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ ТА МЕТОДИКИ
ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ НА
УРОКАХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

спеціальність 014 «Середня освіта (Мова та література (англійська))»

ОС — магістр

Виконавець: Губаш Д.І.
студентка 2-го курсу,
групи СО МЛ(А)-2(М)

(підпис)

Науковий керівник:
к. пед.наук., ст.викладач Липчанко-Ковачик О.В.

(підпис)

Робота допускається до захисту:
Зав. кафедрою:
д. пед. наук, проф. Теличко Н.В.

(підпис)

«__» _____ 2020 р.

Мукачєво – 2020

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. Дефінітивний аналіз основних понять дослідження.....	7
1.1 Поняття «інклюзивна освіта» в сучасній педагогічній думці.....	7
1.2 Компетенція та компетентність як ключові концепти педагогіки.....	17
1.3 Соціокультурна компетентність як один з базових аспектів методики навчання іноземної мови.....	20
РОЗДІЛ 2. Особливості формування соціокультурної компетентності на уроках іноземної мови в умовах інклюзивної освіти.....	26
2.1 Методичні принципи та способи формування соціокультурної компетентності.....	26
2.2 Педагогічні умови реалізації соціокультурної компетентності на уроках іноземної мови в умовах інклюзивної освіти.....	37
2.3 Готовність педагога до реалізації соціокультурної компетентності в інклюзивному класі.....	45
РОЗДІЛ 3. Педагогічні та методичні особливості формування соціокультурної компетентності при навчанні іноземної мови дітей з обмеженими можливостями здоров'я.....	54
3.1 Методичні рекомендації навчання іноземної мови з задіянням соціокультурної компетентності.....	54
3.2 Аналіз комплексу вправ та завдань з іноземної мови в умовах інклюзії.....	63
3.3 Модель уроку іноземної мови з формуванням соціокультурної компетентності в інклюзивному класі.....	73
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	78
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	80

ВСТУП

На початку XXI століття Україна перебуває на етапі змін суспільного розвитку і суттєвих перетворень у сфері освіти.

Одним із пріоритетних завдань навчання іноземній мові визнається формування в учнів соціокультурної компетентності, що передбачає наявність знань про національно-культурні особливості країни, мова якої вивчається, про норми мовленнєвої та немовленнєвої поведінки її носіїв і вміння моделювати свою поведінку відповідно до цих особливостей і норм. Тим самим сучасна концепція мовної освіти робить важливий акцент на необхідності не обмежувати вивчення іноземної мови її вербальним кодом, а формувати у свідомості учня «картину світу», притаманну носієві цієї мови як представникові певної культури і певного соціуму.

Питання про країнознавчий, лінгвокраїнознавчий та соціокультурний аспекти навчання іноземній мові, про зміст комунікативної компетенції знайшло теоретичне обґрунтування у працях багатьох вчених (М. Аріян, Є. Верещакін, І. Воробйова, Н. Гез, М. Євтух, І. Зимня, Н. Ішханян, В. Костомаров, О. Леонтьєв, Ю. Пассов, В. Редько, В. Сафонова, Л. Смелякова, Г. Томахін, В. Топалова, Р. Adler, D. Brown, M. Byram, E. Hall, R. Lado та ін).

В останні роки посилилась увага науковців до феномену «Соціокультурна компетенція», як одного з важливих показників готовності особистості до міжкультурної комунікації. Ця проблема не є новою, однак у більшості наукових праць вона, здебільшого, розглядається у контексті навчання у початковій та основній школі (Н. Гез, О. Коломінова, З. Корнаєва, О. Первак, Ю. Пассов), а також у немовних та технічних вищих навчальних закладах (Н. Бориско, Н. Ішханян, С. Козак, Т. Опанасенко, В. Топалова, Т. Третьякова).

Проте саме для учнів, на наш погляд, існують найбільш сприятливі дидактико-методичні умови для формування соціокультурної компетенції з урахуванням їхніх вікових особливостей. У зв'язку з цим виявляється актуальним обґрунтування змісту соціокультурної компетенції як обов'язкової складової процесу навчання іноземній мові, визначення комплексу умов ефективного її формування в учнів, впливу цього процесу на особистість учня. Все це сприяє вдосконаленню навчального процесу у навчальних закладах.

Актуальність дослідження полягає у соціальній і педагогічній значущості проблеми формування соціокультурної компетентності та необхідність визначення основних її характеристик та особливостей організації навчального процесу в умовах інклюзії, який забезпечував би достатній рівень її сформованості в учнів відповідно до основної мети навчання іноземної мови – підготовки до міжкультурної комунікації.

У цей час практично ніхто не заперечує той факт, що іноземна мова, поряд з навчанням спілкуванню і підвищенням рівня загальної професійної культури, має ще й значне виховне значення. У сучасних умовах – це готовність сприяти налагодженню міжкультурних зв'язків, представляти країну на міжкультурних інтеракціях, ставитися з повагою до духовних цінностей інших культур. Відповідно основна мета навчання іноземній мові може бути досягнута тільки при адекватному розвитку соціокультурної компетенції тобто при формуванні іншомовної соціокультурної компетенції необхідно виховувати комунікативно активну особистість, здатну забезпечити адекватне міжкультурне спілкування, діалог культур.

Діалог культур передбачає знання власної культури й культури країни, мови яких вивчаються.

Розуміння того, як географічне положення і клімат країни визначають її побут, економіку і традиційні зв'язки, знання основних віх розвитку історії, видатних подій і людей, релігійних вірувань й обрядів полегшує завдання міжкультурного спілкування, вміння знаходити загальне й відмінне у наших традиціях і стилях життя, вести діалог на рівні.

Соціокультурна компетенція є інструментом виховання міжнародно-орієнтованої особистості, що усвідомлює взаємозалежність й цілісність світу, необхідність міжкультурного співробітництва у рішенні глобальних проблем людства.

Об'єкт дослідження: процес навчання учнів іноземним мовам в умовах інклюзії.

Предмет дослідження: формування іншомовної соціокультурної компетентності учнів в інклюзивному класі на уроках іноземної мови.

Мета дослідження: дослідження теоретичних та методичних особливостей формування соціокультурної компетентності у процесі навчання іноземної мови учнів з обмеженими можливостями здоров'я; аналіз особливостей та структури соціокультурної компетентності; огляд методичних положень та рекомендацій стосовно організації навчального процесу з за діянням соціокультурної компетенції в інклюзивному класі при вивченні іноземної мови.

Завдання даного дослідження:

- З'ясувати поняття «компетентність», «соціокультурна компетентність та компетенція», визначити її структуру, та дати повну характеристику її компонентів.
- Визначити цілі й зміст формування соціокультурної компетенції учнів в умовах інклюзії.
- Проаналізувати особливості організації уроку англійської мови та формування соціокультурної компетентності в інклюзивному класі.

Методи дослідження: теоретичний: аналіз педагогічної, психологічної, методичної літератури, матеріалів та публікацій психолого-педагогічної преси, дисертаційних робіт, нормативної та освітньо-програмної документації, що стосується теми дослідження; інтерпретація теоретичних даних.

Теоретичне значення дослідження полягає у можливості оперування певними аспектами теорії і методики при формуванні соціокультурної компетентності у процесі навчання іноземної мови в умовах інклюзивної освіти.

Практичне значення дослідження. Окремі методи та засоби науково обґрунтованого підходу до організації навчально-виховного процесу можуть бути використані при навчанні іноземної мови та формуванні соціокультурної компетентності в умовах інклюзії.

Наукова новизна даної роботи полягає у визначенні ефективності формування соціокультурної компетентності у процесі навчання іноземних мов в умовах інклюзивної освіти.

Апробація роботи. Результати даного дослідження були обговорені на міжнародній конференції.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Інтегрування дітей з особливостями психофізичного розвитку в загальноосвітній простір України є одним із напрямів гуманізації всієї системи освіти, що відповідає пріоритетам державної політики, окресленим у «Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» та підтриманим низкою законодавчо-нормативних документів, серед яких Закони України «Про внесення змін до деяких законів України про освіту щодо організації інклюзивного навчання» (від 5 черв. 2014 р.) та «Про внесення змін до закону України «Про освіту» щодо особливостей доступу осіб з особливими освітніми потребами до освітніх послуг».

Враховуючи особливі освітні потреби учнів можна узагальнити, що навчально-виховний процес як і урок іноземної мови зокрема повинен базуватися на інтерактивному підході. Принцип такого підходу полягає в тому, щоб навчальний процес відбувався за умови постійної активної взаємодії всіх учнів. Організація інтерактивного навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій, рольових ігор, спільне розв'язання проблеми на основі аналізу обставин та відповідної ситуації. Воно ефективно сприяє формуванню навичок і вмінь, створенню атмосфери співробітництва; взаємодії. Не має на меті домінування одного учасника навчального процесу над іншими, що є ключовим аспектом в умовах інклюзії.

Як вже раніше зазначалося, формування соціокультурної компетенції на уроках іноземної мови відбувається в умовах інклюзії як через призму загальноосвітніх, так і розвивальних (корекційних) завдань. Особлива увага в цьому аспекті приділяється зміні діяльності учнів, різноплановість уроку. Обов'язковим є використання наочних засобів.

Особливість формування соціокультурної компетенції на уроках іноземної мови в умовах інклюзії полягає в основному в фонетичному аспекті вивчення мови. Використання лексичних вправ та ігор сприяють формуванню їх лексичних навичок. Граматичний аспект навчання іноземної мови передбачає імпліцитний, експліцитний та диференційований підходи.

На основі проведеного теоретичного матеріалу було проаналізовано поняття «соціокультурна компетентність», що передбачає наявність знань про національно-культурні особливості країни, мова якої вивчається, про норми

мовленнєвої та немовленнєвої поведінки її носіїв і вміння будувати свою поведінку відповідно до цих особливостей і норм.

Оволодіння соціокультурною компетенцією в інклюзивному середовищі ставить за мету ознайомлювати учнів з особливими потребами з національно-культурною специфікою мовленнєвої поведінки і формувати в них уміння користуватися елементами соціокультурного контексту, необхідними для породження і сприйняття мовлення з точки зору носіїв мови. Цими елементами є не лише певні країнознавчі, культурологічні чи історичні реалії, а й так би мовити «фонові знання», відомі всім носіям мови. До них можна віднести певні звичаї, правила, норми, соціальні установки, умовності, ритуали, стереотипи, а також сукупність невербальних засобів, як-от жести чи міміка. Така інформація дає можливість учневі влитися в чужоземну культуру, осягнути її і усвідомити, а часто й пережити її «зсередини».

У ході аналізу досліджено, що у науковій літературі соціокультурна компетентність розглядається вченими як складне утворення, що включає країнознавчий, лінгвокраїнознавчий, соціолінгвістичний компоненти.

Формування соціокультурних знань в інклюзивному середовищі можливе у два способи, які здійснюються паралельно та інтегровано:

1) формування системи знань про поняття та реалії суспільства, мова якого вивчається;

2) формування знань про мовні засоби вираження цих понять та реалій, навичок та вмінь їх розпізнавання та розуміння під час рецепції мовлення, що є основою формування мовного компоненту соціокультурної компетенції учнів.

З огляду на особливість методики навчання іноземній мові в умовах інклюзії, формування будь-яких ключових компетентностей повинно бути орієнтоване насамперед на поліпшення комунікації, а основний акцент – на передачі смислу.



МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>